

חולין קכח

פרשת נצבים וילך תשפ"ו

משה שווערד

1. ספר שערים מצוינים בהלכה

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכז עמוד ב

בהמה נעשית יד לאבר קמיפלגי. לכאן' כיון דאמרינן לעיל דאין שחיטה עושה ניפול, הרי האבר והבהמה חשיבי דבר אחד, ולכך אם נשחטה הבהמה לא הויה אבמה"ח, ואמאי איצטריך הכא לדין יד. ויעוי' בתוס' דאם בהמה נעשית יד לאבר היה האבר מוכשר ע"י השחיטה, ואף על גב דמיתסר באכילה מ"מ זה רק מדרבנן, אבל עיקר השחיטה אהני. ומשמע דשפיר חשיבא מחובר, ורק לענין טו"א חשיב דנחלק מהבהמה. ואפ"ל בטעמא דמילתא דהנה כבר הבאנו דצריך בזה מחשבה לעשותו אוכל, א"כ ממילא לא שייך לחושבו כחלק מהבהמה.

ויעוי' רש"י להלן (קכח. ד"ה בהכשר) שכתב שהאבר אסור אף לב"נ, ולכאן' הא אין בו איסור נבילה דשחיטה אינה עושה ניפול, ולא מיתסר אלא מדרבנן. ובשלמא לשיטת להרמב"ם דמיתסר לישאל מן התורה משום בשר בשדה טריפה וגו' שפיר אסורה לעכו"ם, ואף עכו"ם לא מוזהרים על טריפה מ"מ אסורה משום אבר מן החי, דהא מעיקר הדין היה חשיב אבר מן החי כיון דלגוי לא חשיב שחיטה, רק אם היתה מותרת לישאל על כרחך דהיא מותרת אף לב"נ משום דליכא מידי דלישראל שרי וכו', וכיון דאסורה לישאל משום טריפה, ששוב יש לאוסרה לגוי משום אבמה"ח. אבל לשי' רש"י והראשונים דהאיסור לישאל הוא רק מדרבנן קשה. ובתוס' לעיל (עג: ד"ה הוכשרו) כתבו אליבא דר"ש דהדין דשחיטה מכשרת הוא רק מדרבנן, וכיון דמדרבנן אסירא באכילה לא הוי הכשר. אבל באמת יקשה אף לר"מ דאמר דהוכשרו בדמיה והיינו משום דהיה מחשבה, ולכאן' מה צריך למחשבה הא הוי חלק מהבהמה כנ"ל. (דהא פליגי בהכשר קודם מחשבה ומ"צ למחשבה). [ועיקר הטעם בדינא דמי איכא מידי וכו' הוא כמו שמצינו דערויות שהיו אסורין לב"נ נשאר איסורן אף שנתגיירו, כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ולכך ליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור. ולפ"ז ה"ה אם האיסור לישאל הוא רק מדרבנן]

3. תוספות מסכת חולין דף קכז עמוד ב ד"ה ומר סבר

ומר סבר אין בהמה נעשית יד לאבר - נראה דרבה מצי סבר דלר"ש שחיטה מכשרת ולא דם וה"ק אין בהמה נעשית יד לאבר הא אם נעשית יד לאבר היה מוכשר משחיטת בהמה אף על פי שהוא אסור באכילה מדרבנן וכן סברי כולוהו אמוראי דמפרשי מתניתין לבר מר' אחא דאמר בנתקנח הדם בין סימן לסימן קמיפלגי דלדידיה דם מכשיר לר"ש וצ"ל דלרב אחא לא שמיע ליה ברייתא דהשוחט (לעיל דף לו.) דשמעין מנייה דלר' שמעון שחיטה מכשיר ולא דם אבל שאר אמוראי דהכא הוו ידעי לה שפיר דהא רב פפא נמי מפרש לה לפלוגתייהו בסמוך ובפרק השוחט (גז"ש) אמר רב פפא עלה דברייתא הכל מודים היכא דאיתיה לדם כו' אלמא ידע לה.

4. חדושי הרשב"א מסכת חולין דף קכז עמוד ב

ומר סבר אין בהמה נעשית יד לאבר, איכא למידק אפי' כי הויה יד לאבר מאי הויה והא אבר לא אתכשר לר"ש דהא אית לי' לר"ש דשחיטה מכשרת ולא דם כדאמר ר"א לעיל בפרק השוחט (ל"ה ב') אומר היה ר"ש שחיטה מכשרת ולא דם, וקתני נמי בברייתא בואו ונסמוך על דברי ר"ש שאמר שחיטה מכשרת ולא דם וכיון שכן שחיטה זו אינה מעלה ולא מורידה לגבי האבר והבשר המדולדלין שבבהמה דהא אסורין נינהו, פירשו בתוס' דה"ק אין נעשית יד לאבר דאלו נעשית הי' מוכשר בשחיטת הבהמה כיון דמדאורייתא שרו כדאמר' בפרק בהמה המקשה (ע"ד א') אמר רבה בר בר הנה אר"י אין לך בהם אלא מצות פרישה בלבד, וכן יש לפרש לכולהו אמוראי לבר מרב אחא דקאמר בנתקנח הדם בין סימן לסימן קא מיפלגי דלדידיה דם מכשיר לר"ש ולא שמיע ליה ההיא ברייתא דקתני שחיטה מכשרת ולא דם, והא נמי דאוקי רב פפא פלוגתייהו בסמוך בהכשר קודם למחשבה בהכשר שחיטה קאמר ע"כ דהא ר"פ ידע לה להיה ברייתא דשחיטה מכשרת ולא דם דהא איהו פריש לה התם בפרק השוחט, וטעמא כדאמרן הואיל ומן התורה שחיטה זו מתרת האבר והבשר המדולדלין, וכולהו פליגי אדרב אשי דאמר בסמוך בשחיטה מכשרת ולא דם קא מיפלגי דלרב אשי כיון דשחיטה זו אינה מתרתן

באכילה אף היא אינה מכשרת, וא"ת ולרב אשי נמי כיון דמדאורייתא שחיטה מתרת היאך [אפשר] לומר כן שאינה מכשרת דהא טומאה דאורייתא היא, תירצו בתוס' דטעמיה משום דשחיטה אינה מכשרת אפי' לר"ש אלא מדרבנן וכדמשמע לעיל (ל"ו ב') כדאמר' התם עשאוה כהכשר מים מדרבנן וכיון דמדרבנן היא מכשרת הכא שהוא אסור באכילה מדרבנן אתי דרבנן ומפקע הכשר דרבנן.

5. רא"ש על ברכות פרק שישי - סימן יט

ויש שאינם רוצים לחתוך הלחם כלל עד לאחר הברכה ולא נכון לעשות כן משום דחשיב הפסקה מה שנתאחר לחתוך הלחם ושוהה בין ברכה לאכילה אלא חותך ואין מפריד הפרוסה עד לאחר הברכה **ויראה לי שצריך לחתוך מעט שאם יאחז בפרוסה שיעלה הכשר עמו דאם לא כן חשיב כפרוסה. וכן שנינו בפרק ג' (מ"א) דטבול יום ר"מ אומר אם אוחז בגדול והקטן עולה עמו הרי הוא כמוהו ר' יהודה אומר אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו הרי הוא כמוהו והלכה כרבי יהודה:**

6. תוספות מסכת חולין דף קכח עמוד א ד"ה רבי מאיר

רבי מאיר אומר אם אוחז בקטן וגדול עולה עמו - ה"ג בספרים ובפ"י ר"ת ובמסכת טבול יום (פ"ג מ"א) אינו כן דגרסינן ר"מ אומר אם אוחז בגדול וקטן עולה עמו הרי הוא כמוהו רבי יהודה אומר אם אוחז בקטן וגדול עולה עמו הרי הוא כמוהו ולהך גירסא תימה מאי פריך הכא דר"מ אדר"מ ולא מסתבר לפרש דר' יוחנן דאמר באוחז בקטן ואין גדול עולה עמו אליבא דר"מ לאו דוקא אלא גם הקטן אין עולה עם הגדול דלא משמע הכי.

7. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קכח עמוד א

ר' מאיר אומר אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו הרי הוא כמוהו. ובמסכת טבול יום פ"ג גרסי' בכל המשניות ר' מאיר אומר אם אוחז בגדול והקטן עולה עמו הרי הוא כמוהו, **ואין להגיה בכאן כמו במשנה** ונאמר אביי אמר באוחז בגדול ואין הקטן עולה עמו קא מפלגי דליכא למאן דאמר דבכי האי גונא חשיב כמוהו, ועוד מאי קאמר דילמא שאני ליה לר' מאיר בין טבול יום לשאר טומאות אם מחמיר בטבול יום כ"ש בשאר טומאות. כן נראה לי.

8. רש"י מסכת חולין דף קכח עמוד א ד"ה ומהדר הש"ס

ומהדר הש"ס ומאי קשיא - ליה לרבי יוחנן דלמא אף על גב דמיקל ר"מ בטבול יום **שהוא טומאה דרבנן** מחמיר הוא בטומאה חמורה.

• חדושי רע"א על חולין דף קכח/א

רש"י ד"ה ומהדר וכו' שהוא טומאה דרבנן. **תמוה לי הא ט"י הוא טמא דאורייתא לפסול תרומה בנגיעה**, עיין סוטה דף כ"ח ובתוס' שם, **והו"ל לרש"י לומר דט"י קליש טומאתו, וצ"ע גדול**, (ועי' חי' על הרמב"ם פ"י מאה"ט):

• רש"ש על חולין דף קכח/א

רש"י ד"ה ומהדר הש"ס. אע"ג דמיקל ר"מ בטבויי שהוא טומאה דרבנן. תמוה דהרי טבויי הוא פוסל אה"ת מה"ת וכדפריך הש"ס בשבת (יד ב') בפשיטות טבויי דאורייתא הוא. וכדמוכח מקרא בפ' הערל (עד ב עה). וכ"מ בדוכתי טובא. **אח"ז מצאתי בגה"ש שג"כ עמד עליו בזה והעלהו בצע"ג**. ואולי מש"כ שהוא טומאה דרבנן הוא לתנאי ר"ל באיזה טבויי הוא מיקל כשהוא דרבנן. וע"ד שהביאו התוס' בפסחים (יד ב') בד"ה התם בשם הירושלמי לפרש טבויי דבדברי ר"ע במתניתין שם בטבויי דבה"פ שהוא דרבנן. **ואף דבעלמא פרש"י דלהכי הקילו בטבויי משום דאיכילישא טומאתו (ומהם בפסחים שם) זה מצינו רבות שמחלף פירושו ממקום למקום:**

9. רש"י מסכת חולין דף קכח עמוד א ד"ה בהכשר קודם

בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי - וכ"ע יש יד לטומאה ולהכשר אלא ששחטה קודם שחישב להאכילו לעובד כוכבים דקדם הכשר למחשבה ר"ש סבר כיון דבשעת הכשר אכתי לאו בר קבולי טומאה הוא דסתמיה לאו לאכילה קאי שאף לבן נח אסור הוא הכשר נמי לא מקבל.

10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכח עמוד א

בהכשר קודם מחשבה. הנה ברש"י (ד"ה רב אשי) כ' דהטעם ששחטה מכשרת הוא דכיון דמשויא ליה אוכלא לענין היתר אכילה משויא ליה נמי אוכלא לענין טומאה, ולכאן"א כ' מדוע חלב צריך מחשבה, הרי חלות ההכשר בשחיטה הוא בכל רגע ורגע, דהיתר השחיטה קיים גם לאחר השחיטה, ומאי איכפת לן דההכשר היה קודם המחשבה. ומשמע דמעשה השחיטה הוא המכשיר, ואף דסיבת הדבר משום דמשויא ליה אוכלא.

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

בהכשר קודם מחשבה קמיפלגי וכו'. כתוב
בשור"ת נוב"י (מהד"ת יר"ד סי' קח)
דזה ודאי דהכשר קודם המחשבה אינו מועיל

ד"מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו
מים" כתיב (ויקרא יא-לד) וקודם שנחשב
אוכל מה יועיל הכשר, וא"צ ראייה לזה, וליתר
שאת מביא ראייה מדברי הרמב"ם (טומ"א פ"ג
ה"ג) וחלב בהמה טהורה שחיטה בכפרים,
אע"פ שהוכשר בשחיטה צריך הכשר שני אחר
המחשבה, ובודאי הטעם לפי שההכשר קודם
המחשבה אינו מועיל לו, וכל זה מפורש בגמ'
כאן רב פפא אמר בהכשר קודם מחשבה
קמיפלגי כו' וחזר ר"ע להיות שונה כר"י,
ואפילו ר"ע קודם שחזר בו, נראה דדוקא
בחלב ס"ל שהוכשר קודם המחשבה, לפי
שחלב אף שבכפרים צריך מחשבה, הרי
בכרכים מן הסתם הוא נחשב אוכל, ולכן ס"ל
דעכ"פ אפילו בכפרים מועיל הכשר קודם
מחשבה, וכן בעולשין נלענ"ד בעולשי גינה
מיירי, דמן הסתם הם לאדם, ולכן קאמר
שלקטן לבהמה, מכלל דסתם לאדם, ולכן זה
הוא דומה לחלב בכפרים, ומייתי ר"י ראייה
ממנו וכו'. ועי' בתוס' מס' נדה (נ. ד"ה

12. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכח עמוד א

בנתקנה הדם בין סימן לסימן. **בחידושי הר"ן (לו א) הקשה דכיון דלבסוף נגמרה השחיטה הרי איגלאי מילתא דמתחילה היא שחיטה, ואמאי לא הוכשר.** וביאר דמקור דין הכשר בדם הוא מדכתי' על הארץ תשכנו כמים, ומינה ילפי' נמי שאין דם בהמה טעון כסוי, אותו שכנגדו בחיה טעון כסוי. פי' דבחיה כל דם השחיטה מתחילה ועד סוף צריך כיסוי, ולגבי בהמה כל דמה הוקש למים שא"צ כסוי. והיכא דאיתיה לדם מתחלה ועד סוף, אפי' למ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף מכשיר. אמנם אם נתקנה הדם לא הוכשר למ"ד אין שחיטה אלא לבסוף, כיון דילפי' ממים, ומה מים משקה ודאי בשעה שעומדים על האוכלין, אף כל משקה אינו מכשיר אא"כ

הוא ודאי משקה בשעה שעומד על האוכל, ולכך למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, נמצא דכל זמן שהיה הדם על האוכל הרי הוא בחזקת דם מכה ואינו מכשיר, אבל למ"ד דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף לעולם הוא בחזקת דם שחיטה דמכשיר, אא"כ נפסלה השחיטה לבסוף.

13. דף על הדף מסכת חולין דף קכח עמוד א

בגמ': המשתחוה לחצי דלעת מהו שתעשה יד לחברתה. ופירש"י דהאיבעיא הוא אליבא דר"ש דס"ל דאסורי הנאה לא מקבל טומאה עיין שם, והקשה הגאון ר' אברהם לופטביר זצ"ל בספרו זרע אברהם (סוגי' דטומאה וטהרה אות יג): ויש להעיר הא אמרינן מודה בה' לו שעת הכושר כמו בשר בחלב, וא"כ בע"ז היכי דהשתחוה לחצי דלעת הא הי' לו שעת הכושר, ואין לומר דמיירי דעבד לאילן והוי כמו אשירה דלא מקבל טומאה במחובר, ואנן בעינן שיהי' לו שעת הכושר משראוי לקבל טומאה, דמה"ט שור הנסקל לא חשוב הי' לו שעת הכושר, משום דמחיים לא מקבל טומאה כמו שפירש"י במנחות (דף קא ב) ע"כ.

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

המשתחוה לחצי דלעת אסרה. פרש"י אסרה בהנאה משום ע"ז כו', ונהי דטומאה יוצאה לה מגופה דהא ע"ז מטמאה כשרץ שנא' (עקב ז-כח) "שקץ תשקצנו", ולר"ע מטמאה כנדה שנא' (ישעיה ל-כב) "תזרם כמו דוה", מיהו ההיא טומאה דרבנן היא, כדאמרינן במס' שבת (פג:): וקרא אסמכתא בעלמא הוא. וברש"י שם (ד"ה דרבנן) כתב דכל הנך היקשות דברי קבלה נינהו ואסמכתא בעלמא, ושקץ תשקצנו לא לשון שרץ ממש הוא, אלא עיקר קרא לכנות לה שם גנאי. ועי' במס' ע"ז (מד:): דדריש מההוא קרא דע"ז מטמאה כשרץ, היינו שאינה מטמאה רק במגע ולא במשא, ומשום דטומאת ע"ז מדרבנן. וכ"כ הרמב"ם (אבוה"ט פ"ו ה"ב) ע"ז עצמה מטמאה אדם וכלים

15. חדושי הרמב"ן על מסכת חולין דף קכח/א

המשתחוה לחצי דלעת אסרה בעי ר' ירמיה מהו שתעשה יד לחברתה. פי' אם נגע טומאה באותו חצי של ע"ז מהו שיהא יד להכניס לה טומאה, מי אמרינן כיון דהוא אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים עפרא בעלמא ולשרוף הוא עומד ולחתך ממנו ואינו יד, או דילמא כיון דמחובר הוא יד הוי, והוה ליה כשאר ידות אוכלין שאע"פ שאינן אוכל אלא עץ בעלמא נעשין יד לאוכל, ואם תאמר הרי היא עצמה טמאה כנדה או כשרץ ומטמאה צדה שני, ואפילו למאן דאמר טומאת בית הסתרים אינה מטמאה, בשעת פרישתה ממנה מקבל טומאה, אי נמי חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו כדאיתא בפרק בהמה (ע"ג א'), [1] איכא למימר שאני טומאת ע"ז דרבנן היא כדאיתא בפרק אמר ר' עקיבא. וכי בעינן לענין טומאה דאורייתא, [2] ויש לפרש דהכי מיבעיא ליה אם נעשה חצי המותר יד לחצי האסור להוציא טומאה שבה לנוגע, או דלמא כיון שזה מותר וזה אסור ולחתך ממנו הוא עומד אינו יד שכל העומד לחתוך ולשרוף כשרוף וכתוך דמי, וכך היא בעיא דאבן שבזוית, וכענין הזה יש לפרש לענין הכשר:

16. תדושי הר"ן על חולין דף קכח/א

המשתחוה לחצי דלעת אסרה בעי ר' ירמיה מהו שתעשה יד לחברתה. פי' אם נגע טומאה באותו חצי של ע"א מהו שיהא יד להכניס לה טומאה מי אמרינן כיון שהוא אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים עבירה בעלמא הוא ולשרוף הוא עומד ולחתוך ממנה ואינו יד, או דילמא כיון דמחובר יד הוא והוא ליה כשאר ידות אוכלין שאף על פי שאינן אוכל אלא עץ בעלמא נעשין יד לאוכל, ואם תאמר הרי היא עצמה טמאה כנדה או כשרץ ומטמא צדה שני ואפילו למאן דאמר טומאת בית הסתרים אינה מטמאה בשעת פרישתה ממנה מקבל טומאה, אי נמי חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו כדאיתא בפרק בהמה [המקשה] (ע"ג א'), איכא למימר שאני טומאת ע"א דרבנן היא כדאיתא בפרק אמר רבי עקיבא וכי בעינן לענין טומאה דאורייתא, ויש לפרש דהכי מיבעי לי' אם נעשה חציה המותר יד לחציה אסור להוציא טומאה שבה לנוגע או דילמא כיון שזה מותר וזה אסור ולחתוך ממנו הי' עומד אינו יד שכל העומד לחתוך ולשרוף כשרוף וכחתוך דמי:

=====

17. רש"י מסכת חולין דף קכח עמוד ב ד"ה מהו שתעשה

מהו שתעשה יד לחברתה – [1] לענין טומאה דאורייתא לקבל טומאה מן השרץ כדי להביאה לחברתה להיות חברתה ראשונה כאילו נגע עצמה בטומאה, שניה לטומאה פשיטא לן דלא היא היא חברתה שהרי זו לא קבלה טומאה לעצמה [2] לישנא אחרינא לענין טומאת עבודה זרה קמיבעיא ליה דזו שנעשית עבודה זרה הרי היא כשרץ וחציה השני מי הוה לה יד והנוגע בה כנוגע בעבודה זרה או דילמא לא הוה לה יד וטהור הנוגע בה כגון אם לא הוכשרה דאין עליה תורת אוכל לקבל טומאה מחברתה אי נמי הוכשרה הוה לה איהי ראשון והנוגע בה הוה שני נעשה האוכל יד לאוכל אחר או לא.

18. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכח עמוד ב

מהו שתעשה יד לחברתה. הרמב"ם (ע"ז פ"ח ה"ג) פי' דהאיבעיא אינה לענין טומאה כלל, אלא לענין איסור הנאה דע"ז, שכתב וז"ל מי שהשתחוה לחצי דלעת וחצי האחר מעורה בו הרי זה אסור מספק שמא זה החצי כמו יד לחצי הנעבד. וזה חידוש דאית יד לע"ז, ובשאר איסורי נ"ד ואי ליכא יד. והיה אפ"ל דלא היה נוחא להרמב"ם לפרש האיבעיא לענין טומאה, דהוקשה לו קו' התוס' ע"א ד"ה בהמה, ותיירוצם לא שייך הכא באיסורי הנאה, כיון דהטעם שאיסורי הנאה אינם מקב"ט הוא משום דאינם אוכל, ולכן ס"ל דלא איירי לענין טומאה. אולם שיטתו צ"ב מהכ"ת לחדש דין יד באיסור ע"ז. ואולי מצא איזה מקור לזה, אבל בסברא קשה.

19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכח עמוד ב

מהו שיעשה יד לחברו תיקו. צ"ע דלכא' היינו בעיא דאביי גבי קישות שנטעה בעציץ. וצ"ל דלעיל הספק הוא רק לר"ש, דלרבנן חשיב הכל מחובר, והכא נסתפק אליבא דכו"ע. ויש להוסיף דבאמת נראה דאביי לית ליה ספיקא דר"פ, דהא לדעת ר"ש בשבת (צה א) עציץ נקוב הוה כמו שאינו נקוב ואם מעבירו בשבת פטור, ורק בטומאה ילפי' התם מקרא דסגי בחיבור כל דהו אף אליבא דר"ש, ואין עציץ נקוב מקב"ט. וי"ל דכי איתרבי זהו רק לענין דאין מקבל טומאה, אבל אינו נחשב כקרקע לענין דהוא מופקע לגמרי מטומאה, ואף יד לטומאה לא נעשה, ולכן נסתפק אביי אם נעשה יד לחבירו או לא. אבל במחובר גמור ס"ל לאביי דלא הוה יד כיון דהוא מופקע מדיני טומאה. ורב פפא נחלק על אביי, ונסתפק אף במחובר גמור, ואלו שני ספיקות שונים.

20. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכח עמוד ב

בעי ר"ן מהו שתעשה יד לחברתה תיקו. לכא' תיפוק ליה דהאבן מטמא את חציה השני במגע, שהא בית המנוגע מטמא אף שהוא מחובר, וכן נטמא כל אשר בבית אף קש ותבן שאינם מקב"ט, ומה צריך לדין יד. וע"כ צ"ל דמשום דהוה מגע בית הסתרים דאינו מטמא. ויעוי' רמב"ן דביאר דספק הגמ' הוא דכיון דהאבן צריכה נתיצה, י"ל דאין היד נחשבת מחוברת, דכל העומד לנתוץ כנתוץ דמי. אולם לגבי מגע לכא' אף דעומד לינתץ, מכל מקום הו"ל מגע בית הסתרים וכו"ל. וכן ביאר הרמב"ן לספק הגמרא לעיל גבי דלעת של ע"ז, דבה ג"כ איכא מצות שריפה.

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

מאי קרא. כתב הרמב"ן בסה"מ (ריש שרש
א) דכל מקום שאמרו בגמ' הלשון מאי
קרא, הוי עיקר הדין מדרכנן, ורק חז"ל סמכו
על הפסוק לרמוז ואסמכתא בעלמא, ולא
תמצא שיאמר בעל המימרא עצמו מאי קרא,
אבל חכם אחר מסמיך הדבר לקרא. ובתור"ת
כאן הקשה דבגמ' כאן אמרו באמה"ח דמטמא
מאי קרא, ודין זה הוא מה"ת, וכתב דאולי
יש לחלק בין היכי דעיקר חידוש הדין בנוי
על הדרשה שמביא, או באמת אינו אלא
אסמכתא, משא"כ אמה"ח דגם זולת זה
הלכתא גמירי לה דמטמא מה"ת, לא קפדו
לומר הלשון מאי קרא, ועדיין צ"ע.

22. רמב"ם יד החזקה הלכות אבות הטומאות פרק ב

(ג) בשר הפורש מבהמה וחיה כשהן חיים בין טהורין בין טמאין טהור ואינו מטמא כנבילה אבל אבר מן החי
הפורש מהן מטמא כנבילה אחד אבר מן החי הפורש מן הבהמה עצמה או אבר הפורש מן השליל שבבטנה
והאיברים אין להן שיעור אפילו היה כשעורה או פחות מטמא והוא שיהיה האבר כברייתו בשר וגידין ועצמות
ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה היה הבשר פחות מהעלות ארוכה בחי או חסר עצמו טהור:
(ד) הכוליא והלשון והשפה וכיוצא בהן אע"פ שהן איברים ואין עושין חליפין הואיל ואין בהם עצם הרי הן
כבשר:

23. כסף משנה על הלכות אבות הטומאות פרק ב הלכה ד

הכוליא והלשון והשפה וכו'. בס"פ העור והרוטב יכול יהא בשר הפורש מן החי טמא וכו' עד כוליא וניב
שפתים איכא בינייהו ומדכתב רבינו ויהיה האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות משמע דפסק כרבי ויש
לתמוה למה לא פסק כר"ע מחבירו ועוד קשה דכיון שפסק כרבי הו"ל למעט ארכובה כמו שמיעוט
ולשון ושפה וצ"ע:

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

(ה"ג) ויהיה האבר כברייתו בשר וגידים
ועצמות, משמע דפסק כרבי, ויש לתמוה למה
לא פסק כר"ע מחבירו. ועוד קשה כיון שפסק
כרבי הו"ל למעט ארכובה, כמו שמיעוט
כוליא ולשון ושפה. ובמנ"ח כתב דאפשר
לומר דהרמב"ם ס"ל כשיטת הריב"א המובא
בתוס' (ד"ה בין רבי) דארכובה כיון שברייתו
כך בלא בשר, אף רבי מודה שמטמא. וכ"כ
בחידושי ר' מאיר שמחה. ולתרץ קושיא
הראשונה כתב דמהמשנה מוכח קצת דהלכה
כרבי קולית נבלה סתומה אינה מטמאה,
וטעמו משום אינו מעלה ארוכה בחי ולכך
טהורה, אלמא דבלא בשר לא הוי אבר ואין
נפק"מ כלל בין אמה"ח לאבר מן המת רק
לבשר הפורש מהן.

אף כל בשר גידים ועצמות. כתב הכס"מ
(אבוה"ט פ"ב ה"ד) מדכתב הרמב"ם

25. חתם סופר מסכת חולין דף קכח עמוד ב

תני' נמי גבי שרצים וכו' פירש"י דבשרצים נמי אמה"ת אסור אין הכוונה אסור לב"נ דבהדיא אמרינן בסנהדרין נ"ט ע"ב אך למעט אמה"ת דשרצים. אך הכוונה דאמה"ת מן השרץ מטמא. אלא לא ידעתי היכי רמיזא דמבהמה לא אתי' דמה לבהמה שמטמא במשא. ומדאצטריך במותם לא אתי' דהא איצטריך קרא למטמא לח כיבש כמ"ש תוס' לעיל ע"ד ע"א ד"ה תרי וכו' וצ"ל דאיכא שום קרא ועמ"ש תוס' לקמן קכ"ט ע"ד ד"ה כזית וכו':

26. רש"י מסכת חולין דף קכח עמוד ב ד"ה החותך כזית

החותך כזית בשר מאבר מן החי - בתוספתא לא גרסינן כזית אלא החותך בשר מאבר מן החי וכגון דאיכא כביצה.

27. מהרש"א על חולין דף קכח/ב

פרש"י בד"ה החותך כזית כו' ל"ג כזית כו' וכגון דאיכא כביצה עכ"ל. נראה מזה שהסכים לפרש כאן כפי' ר"ת ור"ש שכתבו התוס' בריש פרקין דלקבל טומאה נמי בעי בטומאת אוכלין כביצה וק"ל:

28. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קכח עמוד ב

רש"י ד"ה החותך. וכגון דאיכא ביצה. מקשים האחרונים דהא רש"י ס"ל בעלמא דלקבל טומאה במשהו, ואמאי פירש כאן דבעי' כביצה. וע' במהרש"א שכתב שרש"י חזר בו. וי"ל בפשטות דכיון דהבשר אסור באכילה משום אבמה"ת, מאי נ"מ בהא שקיבל טומאה בעצמו, הרי אסור אלא רק אם מטמא אחרים יש נ"מ, ולזה צריך כביצה.

=====

א. דף על הדף מסכת חולין דף קכח עמוד ב

בגמ': ת"ר החותך כזית בשר מאבר מן החי. חתכו ואח"כ חישב עליו טהור, חישב עליו ואח"כ חתכו טמא וכו' דלמא בשהוכשר, אמר ליה רבה בר רב חנן לרבא למה לי הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו, אמר ליה כשישימש מעשה עץ שימש.

הגאון הרוגאצ'ובי וצ"ל בספר מפענח צפונות (ע' קעב) מביא דברי הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ב פרק כ"ב) הכותב: "הכלל המורכב מעצמים מתחלפים שכנים, יותר ראוי בהרכבה מן הכלל המורכב מעצמים מתחלפים הרכבת המזוגת, והמשל בו: כי העצם, על דרך משל, או הבשר, או הגידים, או העצבים, יותר פשוט מכלל היד או הרגל, המורכבים מעצב ובשר וגידים ועצם".

על זה כותב רבינו: "באמת זה טעות, כי אין היד מורכב כלל, רק הכלל. ואף שהם דברים נפרדים, אף שיש דברים אשר הם בשר לבד, או עצם לבד, מכל מקום זה לא נקרא מורכב כיון דלא הוה נפרד, ולא משכחת יד כלל במציאות אחרת עכ"ד".

וביאר את דבריו הגאון ר' משה כשר ז"ל בפרקי מבוא שבראש ספר צפנת פענח (על חומש שמות ע' 76): אין אנו דנים את היד לחלקיה, אלא הכלל כולו מופיע לפנינו כתופעה אחת, והרי שם יד לא הונח על שום הדברים המורכבים בה, אלא על שום התופעה, והיא הלא אחת תמיד, שכן אינה יכולה בשום פנים להופיע במציאות אחרת, על כן בשלב התופעה שוב לא קיימת ההרכבה. כמשל הבית, שביסודו הוא מורכב אמנם מחלקים רבים, אך משגשגם הריהו מופיע לפנינו כיחידה אחת. "דבית שם חדש בגדר מזגית".

ולפי"ז מובנים דברי הגמ' כאן. בשר המחובר לאבר אין לו כל הופעה כשלעצמו, רק כלל האבר מופיע. אולם משהוא פורש מן האבר, רק אז יש לו הופעה עצמית, והוא מקבל שם בשר ודו"ק היטב.

משפטי ה' אמת צדקו יחדיו

חילוק נוסף בין ב"ד של מטה לב"ד של מעלה נמצא בהתאמת העונש לנענש, שבי"ד של מעלה מכין את העונש בדיוק כפי הראוי לנענשים. ודין ב"ד של מעלה אינו רק אמת לאמיתו אלא דין שלם ומושלם. לעומת זה, לב"ד של מטה אין סמכות או רשות אלא לדון אלא ע"פ משפטי התורה וליתן עונש כפי חוקי התורה.

רעיון זה מוזכר בפסוקי התנ"ך בספר דברים (ל"ב, ד') "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא", ובספר תהילים (י"ט, י') "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו".

והפירוש הוא, שאם בב"ד של מטה נותנים עונש, אין הבי"ד רשאים או יכולים להתחשב בהשלכות הבאות מעונש זה, אם הנידון חייב מיתה, אזי אין הבי"ד משגיחין בהשלכות של עונש זה על אחרים, כגון בצער וסבל המשפחה שלא חטאו ואינם ראויים לקבל עונש כזה. לא כן הדבר בדיני שמים, שאף אם אדם ראוי להתחייב במיתה בידי שמים הרי שאם אין משפחתו ראויים לקבל את העונש של מיתת הקרוב ואת הצער והסבל שבאים מחמת מיתת הקרוב, אין הקב"ה נותן לו עונש זה.

הדברים הנ"ל הובאו בשם הגאון רבי ישראל מסלנט, בספר "מעשי למלך" של הגאון רבי שמואל גריינימן (ספר "חפץ חיים על התורה - מעשי למלך", פרשת האזינו), וז"ל שם:

ובשם הגה"צ ר' ישראל מסאלאנט זצ"ל שמעתי על הכתוב הזה "הצור תמים פעלו". כי בנוהג שבעולם אם איש נדון למאסר למשך זמן מה, עבור שעבר על חוק המלכות, אבל רעיתו ובני ביתו אינם אשמים כלל בזה, וא"כ יוצא כי לקתה מדת הדין, כי הלא גם המה סובלים ממאסר ראש משפחתם, ואף כי חפים הם מפשע, והמשפט הזה איננו יכול להקרא בשם "תמים". אבל משפטו של הקב"ה אינו כן. "הצור תמים פעלו" - אם הקב"ה מייסר את מי שהוא ביסורים, אזי "תמים פעלו", לא יגרום חלילה צער ונזק לאלה שלא חטאו. ואם יתרמי שבשביל חטא האחד יצטרך לסבול גם השני חנם, אזי מעביר הוא על פשעו של החייב ואיננו מייסרו כלל, בשביל שלא לפגום ביושר המשפט ותמימותו.

האחרונים השתמשו ברעיון זה כדי להסביר כמה פסוקים, מדרשים ומימראות בגמ':

❧ א. 'אחד מבני החבורה שמת'

אמרו חז"ל (שבת דף ק"ו) 'אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה', ובפרדס יוסף (פרשת ויגש) ביאר ע"פ זה את הפסוק (איוב ל"ג, כ"ג) "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף, להגיד לאדם ישרו", וז"ל:

ובס' עין המים הביא על הפסוק (איוב לג) 'אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו' וכו'. מלת לאדם מיותר. ועוד וכי אל האדם יגיד המליץ הלא למעלה ימליץ המליץ לא למטה. וכתב ע"פ הרלב"ג (פרשת וירא) שמדת ה' בעת המשפט להשגיח בקרובי הנידון ואוהביו. ואם הם אינם חייבין לסבול צער ניצל הנידון כמו בלוט כדי שלא יצטער אברהם ניצל לוט. ולא כמשפט בשר ודם כשימות הנידון יצטערו ע"ז קרוביו. ומשפט ה' לא כן הוא דישקוף דאם מי שיצטער במיתתו הוא זכאי וצדיק, יזכה ע"ז גם הנידון. וזה אם יש מלאך מליץ א' מני אלף היינו כשהמשפחה יצטערו ע"ז. והמליץ ימליץ הלא קרובו של זה צדיק ולא יצטער גם הוא ע"ז יופרט הנידון, וזה"פ להגיד אדם ישרו היינו של אדם אחר אחד מקרוביו.

תמצית דבריו, שלפני שהקב"ה מחייב אדם מיתה בידי שמים, הרי הוא מחשב אם יש קרוב לנידון שיצטער על ידי מיתתו, ואם יש קרוב הזכאי לכך, לא ימית את החייב ובזכות זה ניצל לוט. וזהו המלאך המליץ לאדם, היינו קרובו של אדם שמצטער ע"י מיתתו.

והוסיף ה"פרדס יוסף" לבאר שאין כלל זה מוגבל רק לבני משפחתו של הנענש אלא גם לחבריו ומכריו, וכתב:

וז"ש בשבת (דף ק"ו ע"א) אחד מחבורה שמת ידאג כל החבורה. דאם היו צדיקים היה ניצל הנידון כדי שלא יצטערו הם. וזה"פ ביומא (דף ע"ה ע"א). על הפסוק 'דאגה בלב איש ישחנה', יסחנו לאחרים שיצטערו גם הם ואולי על ידם כדי שלא יצטערו ניצל גם הוא.

כלומר, שבשבת (דף ק"ו ע"א) איתא "אחד מחבורה שמות ידאגו כל החבורה". והענין הוא, שאם בני החבורה לא היו ראויים לעונש, לא היו נגרם להם הצער של מיתת אחד מהם, ולכן מיתת החבר סימן הוא להם שאף הם ראויים לעונש. ובזמא (דף ע"ה ע"א) מבואר, שמי שיש לו דאגה יסיחנו לאחרים, והיינו, שאם יסחנו לאחרים מסתמא יהיה צדיק אחד שיצטער ע"י דאגה זו והנידון ינצל בכדי שלא יצטער הצדיקה.